

Nazaat van Brielse slavenhandelaar op zoek naar haar roots

Door Ad Hoogerwerf

Brielle — Archivaris Aart van der Houwen van het Streekarchief Voorne-Putten-Rozenburg kon zijn ogen nauwelijks geloven. Daags voor de kerst wordt hij bezocht door Adwoa Ulzen, een 17-jarige Amerikaanse van Afrikaanse afkomst. Het meisje is in Brielle op zoek naar haar roots. In de archieven vindt ze veel van haar gading.

Adwoa blijkt een nazaat van Brielse voorouders die in de achttiende eeuw naar de Afrikaanse Goudkust vertrokken en daar carrière en fortuin maakten. Onder meer met slavenhandel. „We hebben het er thuis over gehad, dat onze voorouder verdiende aan de verkoop van slaven,” vertelt Adwoa. „Het is niet iets om trots op te zijn, maar we hebben dat geaccepteerd. Het is tenslotte onderdeel van de geschiedenis. Je moet het in die tijd plaatsen. Het gebeurde nu eenmaal.”

Van het fortuin dat haar familie in de achttiende eeuw maakte is niets meer over. „Wij hebben er in ieder geval niets van gezien,” lacht de scholiere. Het meeste geld is verdeeld onder de erfgenamen in Nederland. Die kwamen na de dood van Roelof Ulsen (de familienaam werd toen nog met een s geschreven) uit alle hoeken en gaten op de 'buit' af. Die bedroeg meer dan 100.000 gulden, een voor die tijd (hij stierf in 1765) enorm bedrag.

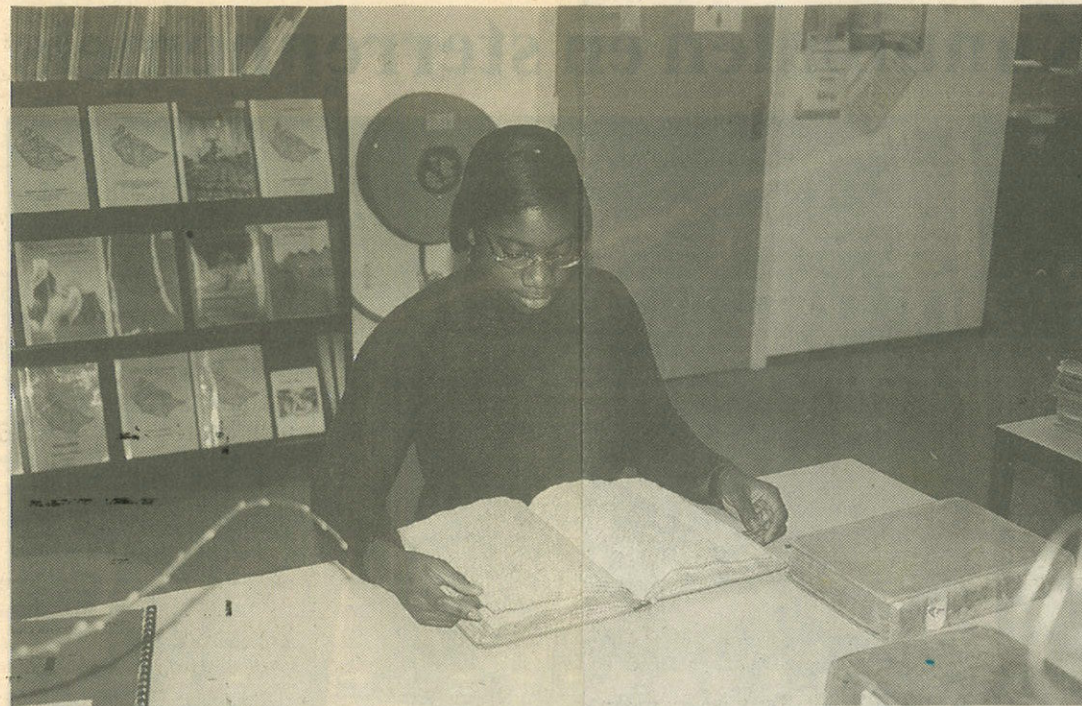
Van der Houwen is in zijn nopjes

met het bezoek van de 'Ulzen'. Vorig jaar schreef de archivaris een artikel op basis van een boekje van A. van Zoest waarin de geschiedenis wordt beschreven van de Briellenaar die naam maakte aan de Goudkust. Voor Van der Houwen was het verhaal met de dood van Roelof Ulsen en de jarenlange strijd om diens erfenis afgelopen. Het boek leek gesloten, tot Adwoa vorige week binnenstapte.

Adwoa wordt vergezeld door Van Zoest, kenner van de familiehistorie van Ulsen, en Ineke van Kessel, een Leidse historicus die onderzoek verricht naar de aanwezigheid van zwarte soldaten in het Nederlandse leger in Indië. Het is dankzij het speurwerk van Van Kessel dat Adwoa op een heldere decemberdag Brielle bezoekt. Op haar uitnodiging maakte ze de overtocht naar Nederland en staat elke dag een ander museum of archief op het programma.

De onderzoekster kwam in contact met de — onlangs overleden — opa van Adwoa en zo bij Adwoa en haar vader. De ouders van de 17-jarige vertrokken begin jaren '80 vanuit Ghana aan de Afrikaanse Goudkust naar Canada om vervolgens in de Verenigde Staten te belanden. Daar woont Adwoa nu, in Greenville in de staat North Carolina.

Voor de scholiere betekent het bezoek aan Nederland en de speurtocht naar haar Brielse voorgelacht niet alleen een waardevolle ervaring, maar meteen een mooi eindexamenproject voor het vak



Adwoa Ulzen leest archiefstukken door met doop- en trouwgegevens van haar voorouders. Foto Rotterdams Dagblad

Engels. Als opdracht doet ze onderzoek naar haar familiegegevens. „Ongeacht de uitvoering heeft mijn leraar al gezegd dat ik een voldoende heb,” constateert ze tevreden.

Met een videocamera filmt ze de bladzijden uit de documenten die Van der Houwen op tafel in de studiezaal legt. Het zijn de gegevens van haar voorvaderen uit de doopregisters en andere kerkelijke boeken. Voor haar komst had ze de Brielse binnenstad beke-

ken. Adwoa: „We hebben het huis aan de haven gezien dat van onze familie is geweest, we hebben de Catharijnekerk bezocht waar mijn voorvader is getrouwd. Een prachtige dag dus.”

Van der Houwen en Van Kessel schetsen in het kort de levensloop van de Brielse Jan Ulsen en zijn zoon Roelof. Briellenaar Jan Ulsen, militair, vertrok na de dood van zijn vrouw samen met zijn zoontje Roelof naar Elmina aan de Afrikaanse Goudkust, waar hij

dienst nam bij de West Indische Compagnie. Daar werd hij benoemd tot commandant van het garnizoen van het fort St. Jago, maar stierf in 1732. Vader en zoon waren toen net een jaar in Afrika. Jan Prenger, directeur-generaal, nam het weeskind Roelof onder zijn hoede en zag erop toe dat het ventje een goede opvoeding kreeg. Roelof maakte carrière in Elmina, de belangrijkste vestiging van de Hollanders aan de Goudkust. Schepen met goederen

uit Europa laadden hier slaven in die in Amerika werden verruild voor andere waar, zoals suiker en koffie. Roelof Ulsen pikte duidelijk zijn graantje mee en besloot op zijn 41ste — hij was ruimschoots binnen — het harde klimaat te laten voor wat het was om de rest van zijn leven in Holland van zijn rijkdom te genieten. Samen met zijn zoontje Hermanus (een halfbloed) vertrok hij naar Brielle.

Hij ging aan boord van een slavenchip, leverde de menselijke vracht in Suriname af en bleef daar enkele maanden hangen. Vervolgens aanvaardde hij de thuisreis. 'Thuis' — het land waar hij sinds z'n jeugd niet meer was geweest — zou hij echter nooit komen. Hij overleed op zee en kreeg een zeemannsgraf.

Erfenis

In de jaren daarna, zo valt in de Brielse Mare van april vorig jaar te lezen, werd er flink geprocedeerd om de verdeling van de erfenis. Zes jaar nadat het nieuws over de dood van Ulsen (en diens schat) in Brielle het gesprek van de dag was, werden de erfdelen uitgekeerd. Enkele flinke bedragen kwamen in Brielle terecht, waar de erfgenamen in ieder geval de huizenmarkt een impuls gaven.

Hier eindigt het verhaal van Van Zoest en de samenvatting door Van der Houwen. „Het boeiende is dat Hermanus na enkele jaren naar Ghana terugkeert,” weet de archivaris inmiddels. Van Kessel,

op haar speurtocht naar het verleden van Afrikanen in het Koninklijk Nederlands Indië Leger (ook wel 'black Dutchmen' genoemd) is nog dieper in de boeken gedoken en kwam telkens andere Roelofs en Manussen (afkorting van Hermanus) Ulsen tegen. Het blijven veelal prominente burgers en militairen. Een van hen neemt dienst en vertrekt naar Indië, waar hij gewond raakt en voor behandeling naar Nederland wordt overgebracht. „Deze Manus gaat uiteindelijk toch ook weer terug naar Ghana, waar de familielijn zich voortzet,” heeft Van Kessel kunnen achterhalen.

Begin dit jaar kwam de onderzoekster in contact met de opa van Adwoa. Ter nagedachtenis aan hem, en om het verleden van de Hollanders aan de Afrikaanse westkust levend te houden, heeft de familie van Adwoa onlangs besloten om in Elmina een klein museum in te richten. Bedoeld voor belangstellenden die in Ghana op zoek zijn naar de geschiedenis van de Goudkust. Een museum kan iets van dat koloniale verleden tastbaar maken.

Een Amerikaanse van Afrikaanse afkomst met Hollandse voorouders. Het doet haar veel, zegt ze, maar het meest voelt ze zich verbonden met Afrika. Waar ze zelf ooit zal belanden weet ze nog niet. Voorlopig rondt ze eerst haar schooltijd af en hoopt dan te gaan studeren. „Misschien in Parijs, want ik spreek ook Frans, maar dat zie ik nog wel.”

Rotterdams
Dagblad

27-12-2000

GHANESE ZOEKT HOLLANDSE

onzeWer

NUMMER 2 • FEBRUARI 2001 • f 8,50





De lemming is ontwaakt

8

Het land is uitgeleefd zoals een huis uitgeleefd kan raken. Kenya, ooit het voorbeeld in de regio, is zijn voorsprong kwijt. 'De rot heeft ingezet.'

'Wat kan ik nou in mijn eentje doen?'

18

Internationale samenwerking leeft amper onder jonge volwassenen, zo blijkt uit onderzoek. Maar ligt dit aan de jongeren of aan de ontwikkelingsorganisaties?



VINCENT BRON



JOOST VAN DIEN BROEK

24

Hollandse voorouders

De Afro-Canadese scholiere Adwoa Sarkoa Ulzen blijkt een Nederlandse voorvader te hebben. Ze ging op zoek naar haar 'roots' in het Zuid-Hollandse Brielle. Haar dagboek.



Hollandse voorouders



'De Rotterdamse journalist wilde weten wat ik ervan vind dat mijn voorouder Roelof een slavenhandelaar was'

De Afro-Canadese scholiere **Adwoa Sarkoa Ulzen** blijkt een Nederlandse voorvader te hebben. Ze ging op zoek naar haar 'roots' in het Zuid-Hollandse Brielle. Haar dagboek.

Zondag 17 december Newark, New Jersey, USA

Ik ben op weg naar Nederland om in mijn familiegeschiedenis te gaan spitten! Sinds ruim een jaar weet ik dat ik, Adwoa Ulzen, een zeventienjarige Canadees met Ghanese ouders, ook Nederlandse voorouders heb. Een hele schok om te horen dat ik die heb, en dat sommigen ook nog slavenhandelaren waren... In Nederland ga ik hierover het eindexamenproject voor mijn Amerikaanse *high school* te maken.

Ik ga logeren in Leidschendam, bij Ineke van Kessel, die in september 1999 mijn grootvader heeft ontmoet, toen ze in Ghana onderzoek deed voor haar boek over Afrikaanse soldaten die in de negentiende eeuw in het Knil (het koloniale leger in Nederlands Indië) hebben gediend. Een van die soldaten was mijn over-over-overgrootvader Manus Ulzen, die in 1832 in dienst van het Knil trad.

Ineke en mijn vader, die werkt aan een Amerikaanse universiteit, hebben veel over onze genealogie uitgewisseld per e-mail. Toen ik zag dat we onze familiegeschiedenis zo ver terug konden traceren, raakte ik ook geïnteresseerd. Toen ik mijn vrienden op school vertelde dat ik in de kerstvakantie naar Nederland ging om mijn project te doen over mijn familiegeschiedenis, zeiden ze al-

lemaal: 'Kom jij uit Nederland? Kom nou!' Zij waren nog verbaasder dan ikzelf.

Ik weet intussen al wel hoe mijn Nederlandse voorvaders in Ghana zijn beland. Mijn over-over-over-over-over-over-grootvader Jan Ulsen was een militair. Na het overlijden van zijn vrouw trad hij in 1731 in dienst van de Westindische Compagnie (WIC). Hij woonde in Brielle. Zijn enig kind Roelof ging met hem mee naar de Goudkust, waar Jan Ulsen werd benoemd tot vaandrig (commandant) van het garnizoen in Elmina, het hoofdkwartier van de Nederlanders in West-Afrika. Jan Ulsen overleed binnen een jaar na aankomst in Afrika. Zijn zoontje Roelof, die een jaar of tien moet zijn geweest, bleef als wees achter.

Hij groeide op onder de hoede van enkele WIC-functionarissen en maakte later zelf ook carrière in de Westindische Compagnie. Hij bracht het zelfs tot waarnemend gouverneur. Nadat hij het grootste deel van zijn leven had doorgebracht aan de Goudkust (nu Ghana), keerde hij in 1764 terug naar Nederland met het fregat *Publicola*, dat een lading slaven naar Suriname vervoerde. Hij nam zijn mulatto zoontje Hermanus mee. Net als veel andere Hollanders had Roelof aan de Goudkust een gezin gesticht met een Afrikaanse vrouw. Maar Roelof overleed op 15 mei 1765 aan boord van het schip, op het laatste deel van de reis van Suriname naar Rotterdam. Hermanus, die hooguit een jaar of tien kan zijn geweest, kwam dus als weesjongetje aan in een totaal onbekend land. Dat was al de tweede keer: eerst Roelof, en toen Hermanus!

In Rotterdam kwam Hermanus onder de voogdij van Herman Coopstad, de zakenpartner van zijn vader, die een behoorlijk fortuin had gemaakt in de slavenhandel. Het overgrote deel van de erfenis van Roelof kwam terecht bij verre verwanten - Hermanus gold als een bastaard, en werd dus niet beschouwd als de hoofderfgenaam.

In 1779 keerde Hermanus als volwassen man terug naar Elmina, waar hij ook ging werken voor de Westindische Compag-

nie. Daar kreeg hij een zoon, die hij Roelof noemde, en waar we verder eigenlijk niets over weten. En die had weer een zoon Manus: dat was de soldaat die in 1832 naar Nederlands Indië ging. Overigens werd bij Manus de achternaam opeens met een z geschreven, net zoals bij mij.

Dinsdag 19 december Leidschendam/Den Haag

Verbaasd, hoe zo'n klein land zo veel kolonies had. Vanmiddag naar het Rijksarchief in Den Haag. Daar hebben ze meer dan 150 meter archiefstukken staan van de Westindische Compagnie en de Nederlandse Bezittingen ter Kuste van Guinea (nu West-Afrika). Natalie Everts, historicus aan de Universiteit van Leiden, komt me te hulp. Ze heeft dikke boeken klaarliggen. Bijzonder, want de meeste stukken mag je eigenlijk alleen op microfilm bekijken omdat de originalen in slechte staat zijn.

Nu sta ik voor een authentiek document met de handtekening van Roelof Ulsen, als waarnemend gouverneur. Het is geel van ouderdom. Verbluffend om zo'n stuk te zien dat bijna tweeënhalve eeuw oud is, met de handtekening van mijn voorvader eronder! Ik raak het aan en probeer het te lezen - het is allemaal in het Nederlands.

Mevrouw Everts heeft ook nog twee nieuwe Ulsens gevonden in de archieven:

Jacobus en Johanna, waarschijnlijk ook kinderen van Roelof. Tijdens zijn verblijf in Elmina heeft Roelof een paar keer een slavin vrijgekocht van een Afrikaanse eigenaar. Waarschijnlijk ging het om de moeders van zijn kinderen. Die aktes van vrijlating zitten ook in de archieven, zodat we nu ook een idee krijgen van onze vermoedelijke Ghanese stammoeder. Mijn vader zal ervan opkijken!

Woensdag 20 december Nieuwe Waterweg/Brielle

Vandaag gaan we met meneer Van Zoest naar Brielle. Hij is een genealoog die in de archieven veel gegevens heeft gevonden over Jan en Roelof Ulsen. Maar eerst gaan we met de veerboot over de Nieuwe Waterweg naar Rozenburg. Ik maak opnamen van de rivier waarover de kleine Hermanus in 1765 naar Rotterdam voer, een onbekende toekomst tegemoet.

Meneer Van Zoest brengt ons in Brielle naar Zevenhuizen, het straatje waar Jan Ulsen woonde met Maria van Keulen. We weten niet precies in welk van de huizen ze woonden. Dan naar de Catharijne-kerk, waar Roelof in 1723 werd gedoopt. Gek gevoel om daar te staan. Mijn familie was dus oorspronkelijk Nederlands Hervormd, maar later in Elmina zijn de Afrikaanse afstammelingen katholiek geworden.

Ghanese militairen in Knil-leger

Tussen 1831 en 1872 wierf Nederland aan de Goudkust (het huidige Ghana) ruim drieduizend Afrikaanse rekruten voor het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (Knil). De animo was gering: in de eerste zes jaar werden er slechts 150 vrijwilligers gevonden. De werving werd op grote schaal aangepakt nadat de koning van Ashanti in 1837 toestemming gaf om ook te werven in Kumasi, de hoofdstad van het Ashanti-rijk. Uiteindelijk dienden enkele duizenden 'schoone, welgevormde, vlugge manschappen' in Nederlands Indië.

Op Java stonden ze bekend als *Belanda Hitam*: Zwarte Hollanders. Na afloop van hun contracten konden ze terugkeren naar West-Afrika, maar de meesten bleven op Java wonen; zij hadden inmiddels een relatie met een Indonesische vrouw. Zo werden zij de stamvaders van een kleine maar hechte Indo-Afrikaanse gemeenschap. Het beroep van militair ging over van vader op zoon.

Na de onafhankelijkheid van Indonesië werden de meeste afstammelingen 'gerepatriëerd' naar Nederland. Sinds de jaren tachtig is de belangstelling voor de Afrikaanse roots weer opgeleefd, mede dankzij de tweejaarlijkse Indo-Afrikaanse reünies. Daan Cordus en zijn vrouw Eef Cordus-Klink (genoemd in bijgaand artikel) waren lange tijd de drijvende kracht achter de reünies. Vorig jaar reisden ze voor het eerst in hun leven naar Ghana, op zoek naar hun wortels.



INKE VAN KESSEL

Bij de Catharijne-kerk in Brielle, waar Roelof Ulzen werd gedoopt

In het streekarchief van Voorne-Putten zie ik doopakten, huwelijksakten en de stukken van de belijdenis van Jan Ulzen en zijn vrouw Maria van Keulen. Terwijl ik opnamen maak, vraagt een journalist van het *Rotterdams Dagblad* of hij me mag interviewen. Ze zijn hier wel gewend aan Amerikanen of Canadezen die hun Hollandse

daar ben ik niet echt trots op, maar het was een gangbare praktijk in de achttiende eeuw. Het hoort nu eenmaal bij onze geschiedenis. Ik ben niet verantwoordelijk voor het doen en laten van mijn voorouders, en ik heb wel geleerd om met die feiten te leven. Hij zal me het artikel opsturen. Gaaf.

Donderdag 21 december Arnhem

Meneer Cordus en mevrouw Cordus-Klink, die mijn vader vorig jaar uitnodigden voor een reünie van 'Zwarte Hollanders' (zie kader), nemen me mee naar museum Bronbeek bij Arnhem. Wij drieën hebben een gemeenschappelijke geschiedenis: een Afrikaanse Knil-soldaat als voorvader. Zij zijn geboren in Indonesië, als afstammelingen van Afrikaanse soldaten die na afloop van hun militaire dienst op Java waren gebleven en daar een gezin stichtten met een Indonesische vrouw. In Bronbeek krijg ik een idee van het leven van soldaten in de negentiende eeuw. Ik snap niet dat Manus Ulzen niet is gestikt in zo'n zwart wollen uniform, wie verzint nou zoiets voor de tropen.

Voor de Afrikanen in het Indische leger golden dezelfde voorschriften als voor de Europeanen. Dus hadden ze een paar keer in de week recht op brood en aardappels... Maar als ze dat niet lusten, konden ze ook een nasi-hap kopen bij Indonesische marktvrouwen. De lunch in het restaurant van Bronbeek bewijst dat voorvader Manus het

wat eten betreft niet slecht getroffen had in Indonesië. Langis hij daar overigens niet geweest, want nadat hij een schotwond opliep, werd hij overgebracht naar het militair ziekenhuis in Utrecht. Vanuit Nederland reisde hij in 1835 weer terug naar Elmina.

Vrijdag 22 december Delft

Na wat sightseeing zijn we gaan eten in een Indonesisch restaurant in Delft. We vragen ons af waarom Manus Ulzen als vrijwilliger tekende voor het Indische leger, met alle risico's van dien, terwijl hij als Eurafrikaans burger in Elmina vast wel ander werk kon vinden. Het Indische eten?

Woensdag 27 december Amsterdam

We bekijken het West-Indisch Huis in Amsterdam. Daar vergaderden de bewindhebbers van de Compagnie over de handel in goud en slaven, en over benoemingen en overplaatsingen van hun personeel. Roelof Ulzen en zijn rivaal Jan Huydecooper hebben de bewindhebbers in Amsterdam bestookt met brieven en verweerschriften waarin ze elkaar zwart maakten. Er was veel haat en nijd binnen die kleine Hollandse gemeenschap aan de Goudkust. Ze waren vaak dronken en maakten dan ruzie. Bij een zo'n ruzie sloegen de WIC-functionarissen in Elmina elkaar met hun pruiken om de oren. Nooit gedacht dat een van mijn voorvaders rondliep met een bepoederde pruik...

In het Scheepvaartmuseum krijg ik aan boord van het VOC-schip 'de Amsterdam' een indruk van het leven aan boord in vroeger eeuwen. Maandenlang in zo'n benauwde ruimte, wat moet het daar gestoken hebben. En dan iedere dag bonen, grauwe erwten, gort, stokvis en – zolang de voorraad strekt – spek en pekelvlees. Plus een maatje jenever bij het ontbijt. Roelof reisde als rijke koopman in de kajuit, dat was een stuk comfortabeler dan het leven van korporaal Manus Ulzen op het tussendeck. Geef mij maar een vliegtuig.

Alle interviews staan op de band. Mijn project is niet alleen voor school, maar ook voor mijn familieleden. Ik heb ze heel wat te vertellen, hoewel er ook nog veel gaten zitten in de familiegeschiedenis. Dus moet ik eigenlijk nog een keer terug... Tot ziens! ■

**'Nooit gedacht
dat een van mijn
voorvaders
rondliep met een
bepoederde
pruik'**

voorouders komen opsporen. Maar een Afrikanen op zoek naar de Hollandse voorouders: dat hebben ze nog niet eerder meegeemaakt! Meneer Hoogerwerf, de journalist wil weten wat ik ervan vind dat mijn voorouder Roelof een slavenhandelaar was. Tja,